

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Стаття розглядає педагогічні умови формування художньо-інформаційної компетентності майбутніх учителів музики. Окресленні педагогічні умови забезпечують: системне вивчення художньої інформації; ефективну організацію художньо-інформаційного середовища; інтенсифікацію художньо-інформаційної діяльності на диригентсько-хорових заняттях. Педагогічні умови обґрунтовані як спеціально створенні взаємопов'язані вимоги цілеспрямованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін, необхідних для забезпечення найбільшої результативності навчання.

Ключові слова: педагогічні умови, художньо-інформаційна компетентність, майбутні вчителі музики, диригентсько-хорові заняття.

Статья рассматривает педагогические условия формирования художественно-информационной компетентности будущих учителей музыки. Выделенные педагогические условия обеспечивают: системное изучение художественной информации; эффективную организацию художественно-информационной среды; интенсификацию художественно-информационную деятельность на дирижерско-хоровых занятиях. Педагогические условия обоснованы как специально созданные взаимосвязанные требования целенаправленного изучения дирижерско-хоровых дисциплин, необходимых для обеспечения наибольшей результативности обучения.

Ключевые слова: педагогические условия, художественно-информационная компетентность, будущие учителя музыки, дирижерско-хоровые занятия.

The article examines the pedagogical conditions of artistic and informative competence of future music teachers. Outlining pedagogical conditions provide: a systematic study of artistic media; Art and effective organization of the informational environment; intensifying artistic and information activities of conducting and choral studies. Pedagogical conditions specifically informed as create linked demands purposeful study conducting and choral disciplines necessary to ensure the greatest impact study.

Keywords: pedagogical conditions, art and information competence, future music teacher, conductor and choral classes.

Сучасний рівень наукового мислення передбачає реалізацію системних підходів до вивчення досліджуваних предметів. Виявлення структури предмету, що вивчається, педагогічних умов його формування є необхідним аспектом системного дослідження, адже без такої аналітичної роботи дослідження є недоцільним, оскільки невідомими залишаються зв'язки, взаємовідносини, підпорядкованість означеного феномена. З цієї позиції нам необхідно виокремити й розкрити значення педагогічних умов художньо-інформаційної компетентності майбутнього вчителя музики.

До педагогічних умов формування художньо-інформаційної компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін відносимо такі: забезпечення системного вивчення художньої інформації; ефективна організація художньо-інформаційного середовища; інтенсифікація художньо-інформаційної діяльності на диригентсько-хорових заняттях.

Для розуміння умови забезпечення системного вивчення художньої інформації необхідно визначення поняття «художня інформація». Так, у словнику подається визначення поняття «художня інформація» в такому формулюванні: художня інформація – (лат. informatio – роз'яснення, виклад, уявлення) – термін, перенесений в естетику з теорії Інформації, розкриває специфіку художнього повідомлення, що полягає в тому, що воно

надає емоційний вплив, не передається стандартними нормалізованими мовами, а являє собою систему індивідуалізованих художніх образів. Ця специфіка художньої інформації осмислюється через такі поняття загальної теорії Інформації, як оригінальність, надмірність, вибір, упорядкованість, текст, код, знак. та ін. Основними властивостями художньої інформації є розкриття індивідуальної сутності описуваних об'єктів знаковими засобами, відповідними значеннями об'єкту, передача знаковими засобами світогляду й особистості автора повідомлення – художника. З одного боку, багатозначність художнього знаку є його необхідною властивістю; з іншого – неможливо існування в мистецтві двох різних знакових систем з однаковими значеннями. У художніх текстах залежність знаку від контексту настільки велика, що його значення може бути унікальним і невідтворюваним. Звідси неможливість адекватного перекладу художнього повідомлення в іншу систему знаків і обмеженість його значення контекстом системи, у якій знак використовується. Уявлення про художню інформацію пов'язано, з одного боку, із застосуванням конкретних методів аналізу, розроблених у межах теорії Інформації, до мистецтва (напр., кількісні та статистичні методи оцінки естетичних якостей художніх об'єктів); з іншого – зі спробою переосмислення з допомогою нових понять самих художніх процесів. Так, уявлення про художню інформацію співвідноситься з поняттям впорядкованості по відношенню до віршованої мови (ритм, метр, звучання, система образів). Визначення художньої інформації в якості вибору, який завжди пов'язаний з обмеженням різноманітності, дозволяє виявити, як в художньому повідомленні проявляється майстерність художника та його естетичне почуття. Визначення художньої інформації як обмеження та збільшення різноманітності співвідноситься з характеристикою художнього повідомлення на формальному та змістовому рівнях. Поєднання цих двох сторін художнього повідомлення підпорядковане реалізації ідейного задуму художника [2, 111].

Система (від грецького «ціле, що складається з частин») – сукупність елементів, що перебувають у багатовимірних стосунках один з одним і створюють певну цілісну єдність, здатну функціонувати. В наш час розроблена теорія систем, яка може бути застосована в дослідженнях різних об'єктів, але з різним ступенем ефективності, що залежить від природи самих об'єктів і складності їх взаємозв'язків. Загальною вимогою до будь-якої системи є наявність трьох ознак системності – об'єктність – елементи певної множинності або сукупності, структура – мережа відносин та зв'язків між цими елементами і цілісність – властивість цієї сукупності елементів функціонувати як певна цілісність, де ціле залежить від елементів, а елементи від цілого. Система не обмежується сумою елементів, властивості елементів визначаються їх місцем в структурі – співвіднесеністю з іншими елементами. Система – цілісна єдність, що здатна функціонувати. Системність можна визначити як онтологічну властивість впорядкованості кількості елементів, зокрема, комунікаційних засобів, в основі якої лежать взаємообумовлені принципи їх тотожності та різниці. Отже, системне вивчення художньої інформації передбачає цілісне функціонування індивідуалізованих художніх образів, які здійснюють емоційний вплив на оточуючих.

Другою умовою є ефективна організація художньо-інформаційного середовища, що полягає в розширенні та збагаченні художньо-інформаційного досвіду, опануванні художніми вміннями та навичками в практичній діяльності, формуванні художньої компетентності студентів - здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями. Художньо-інформаційне середовище ми розглядаємо як діяльнісну основу та стійку сукупність наявних, культурних цінностей; воно, з одного боку, вбирає в себе предметну сферу, певним чином організовані предметні результати художньо-творчої діяльності, а з другого, - форми відносин людей із реаліями культури, естетичного оточення. У зазначеному контексті важливого значення набуває пізнавальна функція мистецтва, що передбачає залучення майбутнього фахівця до цілісного образного сприйняття світу. Як стверджує Г. Падалка, «головне – спонукати вихованців до усвідомлення мистецького твору, як художнього відтворення життя», що передбачає «розгляд художніх творів на тлі естетико-філософських узагальнень, суспільних явищ...

поєднання змістовно-інтелектуальних і емоційно-почуттєвих характеристик сприймання..., зміщення пріоритетів мистецького навчання з опанування художньо-технічних прийомів на цілісне охоплення духовної сутності художніх образів» [1, 18].

Ефективне забезпечення художньо-інформаційного середовища має вплинути на формування художньо-інформаційної компетентності, що визначається цілісністю системи художньо-педагогічних, методичних та інформаційних знань і вмінь, ціннісних орієнтацій, особистісних якостей, теоретичною і практичною готовністю до здійснення педагогічної діяльності, а також забезпечує готовність до використання засобів ІТ у майбутній професійній діяльності.

Реалізація третьої умови – інтенсифікації художньо-інформаційної діяльності на диригентсько-хорових заняттях – відбувається у взаємозв'язку з попередніми. Упродовж століть задовольняв екстенсивний підхід (від лат. *extensivus* – розширюючий), пов'язаний із кількісним (а не якісним) збільшенням, розширенням, поширенням в організації навчання. Екстенсивний підхід передбачав досягнення бажаних результатів за рахунок кількісних чинників (збільшення термінів навчання у ВНЗ, кількості годин на вивчення окремих навчальних дисциплін тощо). Але потреби та особливості суспільно-економічного розвитку України (розвиток науки, збільшення обсягу інформації, ускладнення технологій, актуалізація інтелектуального досвіду) зумовлюють необхідність інтенсифікації (від франц. *Intensification*, від лат. *intensio* – напруження, зусилля, *fasio* – роблю). Інтенсифікація навчання передбачає досягнення бажаних результатів за рахунок якісних чинників, тобто шляхом напруження, більш ефективного використання розумових можливостей особистості. Треба зважати на низку чинників, які у взаємозв'язку можуть забезпечити взаємність навчання. Це, зокрема, організація навчального процесу на науковій основі в контексті розуміння змісту навчання, його форм, методів та засобів.

Інтенсифікація дійсно пов'язана з активізацією навчання та творчою активністю особистості. Творча активність характеризується прагненням і готовністю свідомо, добросовісно виконувати ініціативні дії. Їй притаманні: самостійність, творче музично-образне та інтегроване мислення, новизна результату, оригінальність. Виявлення творчої активності може бути ситуативним (у певних умовах) або інтегральним (постійне виявлення в різних видах діяльності).

Спираючись на достатню обґрунтованість положень науки про активність як інтегровану якість творчої особистості, зазначимо, що цей феномен розглядається як здатність змінювати навколишню дійсність у відповідності з особистими проблемами, поглядами, метою (О.Єременко); які діяльний стан розуму, почуттів і волі особистості (Л. Аристова); як якість відношення людини до життя і діяльності (М. Данилов, В. Сухомлинський); як рису людини, що виявляється в стані готовності, в прагненні до самостійної діяльності, а також як результат цієї діяльності (В. Лозова) тощо.

У структурі активності дослідники виділяють два взаємодіючих рівні, що відрізняються за якістю, - репродуктивний і творчий. Репродуктивна (виконавська) активність характеризується, з одного боку пізнавальною мотивацією, позитивним ставленням до виконання запропонованого завдання, достатньою енергійністю та старанням, а з другого боку, сумлінним копіюванням запропонованих операцій діяльності, відомих раніше шаблонів і стереотипів, відтворенням (без зміни) готових зразків знань. Ми не схильні цілком відкидати як непридатну репродуктивну діяльність фахівця, що характеризується виконавською активністю. Копіювання, заучування повинно швидко переростати в реконструктивну активність – з вибором засобів і прийомів діяльності в педагогічних ситуаціях, що змінюються. Це перший ступінь творчої активності.

Аналіз наукових джерел доводить, що творча активність - провідна інтегративна риса особистості справжнього вчителя, головний фактор його професійної діяльності. Спираючись на психолого-педагогічні дослідження (Б. Теплов, С. Рубінштейн, Ф. Гोनоболін, Д. Богоявленська, Ю. Кулюткін) ми розглядаємо творчу активність як властивість особистості і як якість її діяльності. Характеризуючи особистість учителя, творча активність включає, по-перше, весь комплекс творчих здібностей (як фундамент цієї активності), а по-

друге, складну структуру мотиваційної спрямованості на творчу діяльність у фаховій сфері. Аналіз наукових джерел та спостереження практики доводить, що така організація навчального процесу, яка сприяє формуванню творчої активності студентів, виступає однією з ознак ефективної організації художньо-інформаційного середовища.

Педагогічна наука доводить, що активність полягає у здатності змінювати навколишню дійсність відповідно до власних потреб, поглядів, цілей. В учасників навчально-виховного процесу активність виявляється в енергійній, інтенсивній діяльності, спрямованій на засвоєння, систематизацію та творче застосування навичок і вмінь. Рівень активності як перетворювальної діяльності залежить від характеру діяльності, а також від запасу учнів образів, понять, ступеня актуалізації їх і змісту навчального об'єкта. Активізація навчального процесу передбачає реалізацію творчих можливостей у набутті та застосуванні знань і втілення опосередкованих підходів у процес взаємодії викладання й учіння. Крім того, активізація навчального процесу стосується пізнавальної діяльності учасників навчання на різних етапах заняття – під час засвоєння нових відомостей і способів дії, формування навичок і вмінь та комплексного застосування їх у стандартних і змінених умовах.

У теорії та методиці музичного навчання проблема творчої активності дістала певного розгляду. Творча активність трактується переважно як засіб формування пізнавальної самостійності в процесі вивчення історико-теоретичних дисциплін (О. Воронін, С. Олійник, Г. Побережна та ін.), як основа методичної підготовки майбутніх учителів музики (Л. Арчажникова, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський та ін.), як умова формування художньо-виконавських здібностей (А. Ковальов, А. Душний, О. Приходько та ін.).

Доцільно визначити, що навчальний аспект художньої творчості не передбачає жорстких вимог до створення абсолютно нового й високохудожнього в мистецтві. Мету навчальної творчості ми вбачаємо в тому, щоб стимулювати творчі устремління студентів, спонукати їх до самовираження в мистецтві, знаходити оригінальні підходи.

Інтенсифікація художньо-інформаційної діяльності передбачає якісні активні аналітичні дії (аналізувати результати навчально-виховної роботи, здійснювати музично-теоретичний, вокально-хоровий аналіз твору, добирати та аналізувати навчальний та концертний репертуар тощо) з метою досягнення бажаного результату в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін – виконавсько-творче втілення.

У висновках доцільно зазначити, що обґрунтування теоретико-методологічних основ та провідних підходів до забезпечення художньо-інформаційної компетентності студентів дозволило запропонувати визначення категорії «педагогічні умови» як спеціально створених взаємопов'язаних вимог цілеспрямованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін, на ефективність яких впливають чітко регульовані внутрішні й зовнішні чинники, необхідні для забезпечення найбільшої результативності кінцевого результату (забезпечення системного вивчення художньої інформації; ефективна організація художньо-інформаційного середовища; інтенсифікація художньо-інформаційної діяльності на диригентсько-хорових заняттях).

Література

1. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) /Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта Україна, 2008. – 274 с.
2. Эстетика: Словарь. – М. : Политиздат. Под общ. ред. А. А. Беляева. 1989.

УДК 378.637.016

Ху Манлі

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО РОБОТИ З ВОКАЛЬНИМИ АНСАМБЛЯМИ

У статті розкрита специфіка підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до вокально-ансамблевої роботи з учнями. Розглянуто зміст і